

Baarderadeel en de muizenplaag van 1847

door Jeanine Otten (8 januari 2011)

Het vee in de Grietenij Baarderadeel stond in oktober 1847 al vroeg op stal: 1971 stuks vee, dat was meer dan de helft van het aanwezige rundvee. Dit blijkt uit een staatje van het Grietenijbestuur van Baarderadeel van 31 oktober 1847. In de top drie van de dorpen met het meeste vee op stal stond Boazum bovenaan met 441 stuks, gevolgd door Wiuwert met 234 stuks, en Easterwierrum 173. De oorzaak was een verschrikkelijke muizenplaag. De boeren stonden daardoor voor de keus hun koeien zeer vroeg op stal te zetten of, bij gebrek aan voedsel, te verkopen. Vanwege de grote hoeveelheid muizen was Friesland in 1847 een lopend buffet voor ooievaars.

M E N G E L W E R K.

Tot een bewijs der groote schade door de muizen in sommige gedeelten van Friesland aan den Landman toegebracht, moge dienen de volgende Staat van het Rundvee, op Vrijdag den 22 October dezes jaars reeds in de Grietenij Baarderadeel op stal zijnde, waarvan een groot gedeelte reeds voor verscheidene weken, ja, eenige reeds meer dan twee maanden op stal waren gezet, terwijl in gewone tijden dat Vee niet vóór den 12 November, ja, bij zeer gunstige tijden, wel eens eené week of meer weken daarna op stal komt.

STAAT van het op stal staande Rundvee in Baarderadeel.

Jorwerd	121	Winsum	44
Weidum	93	Baard	61
Mantgum	107	Huis	90
Schillaard	64	Lijons	31
Oosterwierum	174	Hijlaard	115
Bozum	441	Jellum	45
Wiuwert	234	Beers	53
Britswerd	10		
Oosterlittens	148		
		Totaal	1971

Deze 1971 stuks Rundvee bedragen meer dan $\frac{1}{2}$ van het in de Grietenij aanwezige; althans in November 1846 werden slechts 6002 stuks boven een jaar oud in dezelve geteld, en door de vele gedwongene verkoopen, zal dat getal in November dezes jaars veel minder zijn.

31 October 1847.

B.

Bericht in de Leeuwarder Courant op 9 november 1847.

Dagboekaantekeningen

Dagboekaantekeningen van boeren als Gerben Minnes IJsselstein (1808-1890) uit Dearsum [1] en Doeke Wieggers Hellema (1766-1856) uit Wirdum[2] geven een beeld van de situatie. Het begon al in 1846. Vanaf september tot en met december en de hele winter door waren er veel veldmuizen die al het hooi en gras opaten. Om de muizenplaag te bestrijden, zetten de boeren de weilanden onder water om zo de veldmuizen te verdrinken. Boeren gaven voor iedere dode muis $\frac{1}{2}$ cent en voor 100 muizen 6 à 7 stuivers. De landarbeiders verdienden veel geld met 'drinzen' (verdrinken door water in de muizengangen te gieten). Zo werden er wel 2000 tot 3000 muizen per dag gevangen.

Honderden ooievaars

De weilanden werden met behulp van watermolens onder water gezet. Op de verdrinkende

muizen kwamen honderden ooievaars af. Op sommige weilanden liepen wel 500 à 600 ooievaars. Bovenin de stoppels die uit het land staken en boven het water uitkwamen, zaten wel 20 à 25 muizen.

Twintig ooievaars streken in augustus 2008 neer bij de oude vliegtuighangar in Meerhoven (regio Eindhoven)

Aardappelproer

De muizenplaag heerste overigens niet alleen in Friesland: ook in Overijssel in de omgeving van Staphorst en Rouveen verbaasde men zich over het aantal muizen dat de rogge-, haver- en boekweitogst in gevaar bracht. Mede door de lange winter van 1846-1847 liepen de graanprijzen hoog op. Daarnaast heerste er in 1847 een aardappelziekte, waardoor er een gebrek aan aardappels was. Mensen met weinig middelen kwamen daardoor in moeilijkheden, de arme bevolking leed honger en de voedselprijzen waren zeer hoog. Een en ander leidde in 1847 tot het zogenoemde ‘aardappelproer’ in Harlingen, Leeuwarden, Franeker en andere steden.

Noten:

[1] Philippus H. Breuker schreef in 1975 in het dorpskrantje van Boazum over Gerben Minnes IJsselstein uit Dearsum en zijn dagboekfragment over de muizenplaag van 1847, zie het citaat in de Leeuwarder Courant op 14 april 1975.

[2] H. Algra, *Kroniek van een Friese boer, de aantekeningen (1821-1856) van Doeke Wijgers Hellema te Wirdum* (Fryske Akademy nr 542), Franeker 1978, p. 387.

Laatste wijziging 2011/01/15 12:00uur
